

**Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Асоціація університетів України
Одеська обласна державна адміністрація
Одеська міська рада
Одеський обласний інститут удосконалення вчителів
Освітньо-культурний центр «Інститут Конфуція»**

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО**

МАТЕРІАЛИ

ІІІ МІЖНАРОДНОГО КОНГРЕСУ

**«ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ ПРОСТОРІ»**

18-21 травня 2017 року

Місце проведення:

**Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
(м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26)**

**Одеса
2017**

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ»

Озчелік М. Е.

Університет Ушинського, Україна

Однією із характерних ознак глобалізації є взаємодія як окремих людей так і окремих цивілізацій. Особливого статусу набувають відносини між цивілізаціями, в основі усіх цих відносин лежить міжкультурна комунікація, адже потреба народів у культурному порозумінні, прагнення пізнати духовний світ одне одного призводять до інтенсифікації комунікативних процесів, що набувають системного характеру.

Стан розробки міжкультурної комунікації знайшов своє відображення у філософсько-методологічних підходах, до числа яких слід віднести: екзистенційний (А.Камю, Ж.-П.Сартр, К.Ясперс); герменевтичний (Х.Г.Гадамер, В.Дільтей, П.Рікер); кібернетичний (Н.Вінер, У.Уівер, К.Шеннон); структуралістський (Р.Барт); лінгвістичний (Е.Бенвеніст, Т.ван Дейк, Ф.де Соссюр); семіотичний (Ч.Пірс); культурологічний (Х.Маклюен, А.Моль); біхевіористський (Д.Б.Уотсон); структурно-функціональний (Н.Луман, Р.Мертон, Т.Парсонс); символічний інтеракціонізм (Дж.Мід); етнологічний (Т.Гарфінкель); комунікативно-практичний (К.Апель, Ю.Габермас, Г.Дебор); аналітико-мовленнєвий (Г.Бейкер, Л.Вітгенштейн, М.Дамміт).

Датою народження міжкультурної комунікації слід вважати 1954 рік, коли вийшла в світ книга Е.Хола та Д.Грагера «Культура як комунікація», в якій автори вперше запропонували для широкого використання термін «міжкультурна комунікація». Пізніше основні положення та ідеї міжкультурної комунікації були обґрунтовані та детально досліджені у відомій роботі Е.Хола «Німа мова» («Silent Language»), де автор довів тісний взаємозв'язок мови, комунікації та культури. Розвиваючи свої ідеї про взаємозв'язок культури та комунікації, Е.Хол дійшов висновку про необхідність вивчення культури [3].

Поняття «міжкультурна комунікація», «культура міжнаціонального спілкування», «міжетнічна культурна комунікація» почали вживатись з початку 80-х років ХХ століття. Проблеми міжнаціонального спілкування, типологія такого спілкування, взаємозалежність культури і спілкування, взаємодія різних культур досліджувались у роботах багатьох вчених: Н.Гасанова, Л.Дробижевої, Б.Єрасова, В.Конецької.

Сьогодні термін «міжкультурна комунікація» застосовується з трьох підходів: 1) базується на класичній позитивістській методології, що представлено концепцією структурного функціоналізму, використовує системний метод, концепція інформаційного суспільства (Д.Белл, А.Тоффлер). Онтологія комунікації у цьому підході базується на системних зв'язках і функціях; 2) неklasичний методологічний підхід (Ю.Габермас) базується на когнітивній моделі суб'єктно-об'єктних відносинах, у яких сфера комунікації виокремлюється як особливий онтологічний об'єкт. Її вивчення базується на методах герменевтичної інтерпретації смислів, критичної рефлексії, раціональної реконструкції; 3) постнекласичний підхід зводить природу соціального до суб'єктно-об'єктних відносин, тобто до принципу інтерсуб'єктивності, і виключає об'єктивність. Суспільство розглядається як мережа комунікацій, а комунікації створюють можливість для самопису суспільства і його самовідтворення (Н.Луман).

Міжкультурна комунікація відбувається за допомогою двох основних типів комунікації: вербальної та невербальної. Вербальне спілкування здійснюється за допомогою мови як в усній, так і в письмовій формі. За цих умов спілкування суттєву роль відіграють соціальні норми використання мови, різноманітні її стилі, лексичних одиниць та принципи мовної поведінки, соціальні відношення, ціннісні орієнтації про правду, світобачення, звичаї, ритуали і т.д. Проте, не менший обсяг комунікації припадає і на невербальне спілкування. Ця форма спілкування вважається важливою не лише у дитинстві, коли людина звикає до основних аспектів поведінки своєї культури та починає їх засвоювати на підсвідомому рівні, але й у будь-якій іншій ситуації, коли вона стикається з незнайомим культурним середовищем і звичайні повсякденні ситуації – їжа, сон, гігієнічні процедури, одяг, привітання тощо – стають джерелами труднощів.

Міжкультурна комунікація – спілкування, що відбувається в умовах, які так відрізняються від культурно обумовлених традицій у комунікативній компетенції її учасників, що ці відмінності суттєво впливають на успіх чи невдачу комунікативної події. Комунікативна компетенція визначається як використання знань символічних систем та правил їх функціонування, а також принципів комунікативної взаємодії, що використовуються під час спілкування. Міжкультурна комунікація характеризується тим, що її учасники під час прямого контакту використовують спеціальні мовні варіанти та дискурсивні стратегії, що відрізняються від тих, якими вони користуються для спілкування всередині своєї власної культури. Інколи міжкультурну комунікацію називають ще крос-культурною, оскільки вона описує явища перехресного, взаємного спілкування представників різних культур.

Література

1. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф.С. Бацевич. – К. : Довіра, 2007. – 205 с. – (Словники України).
2. Персикова Т.Н. Межкультурная коммуникация и корпоративная культура : [учебн. пос.] / Т.Н. Персикова. – М. : Логос, 2002. – 224 с.
3. Скубішевська Т.С. Роль мовних стратегій у міжкультурній комунікації // Мультиверсум: Філософський альманах. – 2004. – № 43. – С. 57-64.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ: РЕФЛЕКСИВНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Палько Т. В.

Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, Україна

Реформування системи освіти висуває нові вимоги до рівня професійної підготовки педагогів. Йдеться про забезпечення максимального розкриття потенціалу кожного фахівця, сприяння його саморозвитку, самовизначенню і самореалізації. На часі – становлення і розвиток педагога-професіонала, здатного активно, якісно й творчо працювати в умовах модернізації сучасної шкільної освіти.

Фахівець досягає професіоналізму за умови вчасної та гнучкої адаптації до змін у професійній діяльності, володіння сформованою здатністю глибоко розуміти себе та оточуючих, прагнення до постійного професійно-особистісного самовдосконалення (Г. Балл, Є. Клімов та ін.). Гострота проблеми полягає в тому, що для досягнення цієї мети вчителю необхідно мати розвинену рефлексію як інструмент самопізнання, аналізу власної свідомості та діяльності, усвідомлення того, як інші сприймають його особистість.

У такому контексті рефлексію вчителя розглядаємо як інтегральне особистісне утворення, завдяки якому відбуваються процеси самопізнання, самооцінки, самоінтерпретації, самоаналізу власних знань, поведінки і переживань у перебігу педагогічної діяльності, усвідомлення вчителем того, як його сприймають та оцінюють інші суб'єкти навчально-виховного процесу, розв'язання професійних суперечностей через їх осмислення і переосмислення, вибір та оцінку адекватної стратегії професійної діяльності тощо.

Механізми вияву рефлексії зумовлені особливостями та специфікою педагогічної діяльності, яка полягає в необхідності постійного рефлексивного аналізу педагогічних ситуацій, розуміння мотивів власних дій і дій інших суб'єктів навчально-виховного процесу та сутності багатofункціональної діяльності (вчителя-предметника, класного керівника, суб'єкта громадсько-просвітницької активності тощо), а також у конструктивному переборенні труднощів учительської роботи, суперечностей професійної діяльності вчителя [1; 2].

Крім того, для комплексного теоретичного і прикладного дослідження системи розвитку рефлексії вчителів потрібно подолати суперечності їхньої професійної діяльності між: високими вимогами до професії та реальним статусом освітян у суспільстві; вимогами, що висуваються до особистості педагога і його діяльності та фактичним рівнем готовності освітян до виконання своїх професійних обов'язків; типовою системою підготовки вчителя та індивідуально-творчим характером його діяльності; потребою виховання учня як унікального, самостійного суб'єкта майбутньої життєдіяльності, котрий здатен конструктивно діяти в умовах постійних соціально-економічних змін та необхідністю засвоєння учнем певної системи соціальних норм і духовних цінностей; реаліями існування освітян у жорстких умовах сьогодення та необхідністю мети педагогічної діяльності – побудови суспільства знань; переходом до освітніх програм, орієнтованих на збільшення частки і зміну змісту самостійної роботи, та відсутністю позитивного досвіду самоорганізації власної діяльності як у проектуванні індивідуальної освітньої стратегії, так і в рефлексії інформації про сучасний зміст, форми і методи післядипломної освіти.

Наведене вище дає підстави до розгляду рефлексії вчителя в умовах післядипломної педагогічної освіти як складного системного процесу закономірних змін, кількісних, якісних і структурних перетворень його особистості, що ґрунтуються на прагненні до пізнання, оцінки й інтерпретації себе та інших суб'єктів спільної діяльності та взаємодії.

У процесі організованого в умовах післядипломної педагогічної освіти навчання розвитку рефлексії відбувається через соціальні впливи, завдяки яким ініціюються такі психологічні механізми особистісного розвитку, як наслідування та ідентифікація в ситуації спілкування рівних за статусом груп. Досягнення групових цілей потребує спільної діяльності з дотримання певних принципів. Це: розширення кола ролей та їх програвання, що властиво вчителям з розвиненою здатністю до рефлексії; власний приклад викладачів ППО, які здатні до рефлексії своєї професійної діяльності; пряме навчання через розширення системи уявлень педагогів та доповнення її новими елементами знань про рефлексію та особливості її розвитку; «психологічне щеплення», тобто